

МЕТОДИ ТА МОДЕЛІ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ ТА ПІДПРИЄМНИЦТВА

УДК 631.15

Гринько Т.В., д.е.н., завідувач кафедри економіки та управління підприємством, Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара
Шевченко В.А., здобувач кафедри економіки та управління підприємством, Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНИЙ МЕХАНІЗМ У СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ГОСПОДАРЬКОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ЗАКЛАДІВ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я

ORGANIZATIONAL-ECONOMIC MECHANISM IN THE SYSTEM OF ECONOMIC MANAGEMENT OF HEALTH FACILITIES

T.V. Grynko, Doctor of Economic Science, head of economics and management, Oles Honchar Dnipropetrovsk National University
V.A. Shevchenko, Researcher, Department of Economics and Business Management, Oles Honchar Dnipropetrovsk National University

АНОТАЦІЯ. Стаття присвячена дослідженню організаційно-економічного механізму у системі управління господарською діяльністю закладів охорони здоров'я. У статті приділено увагу поняттю «організаційно-економічний механізм», запропоновано власне його тлумачення. Ставиться завдання визначити структуру господарського та організаційно-господарського механізмів, вивчається його складові та надається характеристика кожній. Досліджено механізм управління через взаємопов'язані принципи, методи та важелі, а також система управління. Зазначено, що ефективність функціонування закладу охорони здоров'я залежить від правильності та своєчасності застосування методів організаційно-господарського механізму. Висвітлено питання оцінки ефективності управління закладами охорони здоров'я.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: механізм управління; управління закладами охорони здоров'я; система управління; господарська діяльність; ефективність управління.

ABSTRACT. The article investigates the organizational and economic mechanism in the system of economic management of health facilities. The article focuses on the concept of «organizational and economic mechanism» proposed their own interpretation of this concept as a certain set of social, institutional and economic levers affecting the company and its economic characteristics to improve competitive advantages and attractive services for consumers. The aim is to determine the structure of the economic mechanism and organizational-economic mechanism as part of the previous one, given the characteristics of each component: a social component, a legal component, an organizational and economic component. The mechanism of control is expressed through interconnected principles, methods and tools. We study the system of health care institution through the function of two variables: economic management mechanism and set of tools, techniques, mechanisms and processes. Indicated that the efficiency of the health institution depends on the correct and timely application of organizational and economic mechanism. It is noted that an effective system of health care institution creates conditions to achieve the objectives without causing conflicts in ethical, social, economic and psychological plane. The questions assess the effectiveness of management of health care. It is provided that the effectiveness of the management of health care is based on the usage of scientifically based and advanced management methods, completeness of information services, rational organizational structure, training of managerial staff and their ability to solve specific management problems.

KEYWORDS: management mechanism; management of health care; management system; economic activity; management efficiency.

Вступ. Тенденції розвитку економіки початку ХХІ сторіччя наполягають на необхідності формалізації процесів розробки організаційно-економічного механізму управління підприємствами в максимально ефективному вигляді, який би дозволяв їм зміцнювати свою позицію на ринку, задовольняв би потреби споживачів, своєчасно реагував на «виклики» зовнішнього середовища та забезпечував стабільний розвиток. Для закладів охорони здоров'я — зміна «правил гри», висока конкуренція, розвиток реклами та маркетингу є тими важелями, що змушують керівників перманентно і наполегливо перебудовувати організаційно-економічний механізм управління своїми підприємствами, орієнтуючись на найбільш успішних «конкурентів» таким чином, щоб забезпечити збалансовану діяльність у своєму сегменті надання медичних послуг.

Вважається, що першими хто ввів термін «механізм», задля характеристики виробничої системи (в той час капіталістичної), були Карл Маркс і Фрідріх Енгельс. Термін «механізм» вони вперше застосували у статті «Дебати про свободу друку» (Debat-

ten über Pressfreiheit) у квітні 1842 р. для характеристики процесів функціонування капіталістичної виробничої системи [20, с. 72]. Але активне дослідження процесів, які безпосередньо пов'язані з формуванням економічного (господарського) та організаційно-економічного механізмів, припадають на кінець ХХ сторіччя. Питання визначення сутності та структури механізму управління, структуризації та формування організаційно-економічного механізму управління підприємством вивчалися багатьма вітчизняними та закордонними авторами, серед яких: Л. Абалкін [1], І. Біла та П. Єгоров [3], О. Волков та В. Скляренко [4], М. Грещак, О. Гребешкова та О. Коцюба [8], О. Добикіна, В. Рижиков, С. Касьянюк [15], Ю. Лузан [18], О. Мандзюк [19], М. Мойса із колегами [21], І. Моргачова [22], А. Садеков і В. Цурик [26]. Але дослідження діяльності закладів охорони здоров'я все ще є подоланими [2, 6, 7, 9, 28].

Постановка завдання. Метою статті є узагальнення наукових підходів щодо визначення поняття «організаційно-економічний механізм» і його місця у системі управління господарською діяльністю закладів охорони здоров'я. А також дослідити сутність і складові організаційно-економічного механізму управління господарською діяльністю закладів охорони здоров'я, визначити основні показники, які забезпечують ефективність системи управління ними.

Викладення основного змісту. В умовах нестабільної економіки актуальним для керівників закладів охорони здоров'я є формування дієвого організаційно-економічного механізму управління, який здатний забезпечити ефективність їх управління та конкурентоспроможність. Одним зі значущих факторів для розвитку та ефективного функціонування закладів охорони здоров'я є задоволеність пацієнтів якістю медичних послуг. На роботу будь-якого закладу охорони здоров'я суттєво впливає чинна система управління господарською діяльністю, але якість надання послуг (в уявленні споживача) залежить не тільки від кінцевого ефекту, а й від самої процедури надання послуги. Господарська діяльність закладу охорони здоров'я — це науково обґрунтована діяльність у сфері нематеріального виробництва, що спрямована на створення та реалізацію матеріальних благ, які мають медичний (діагностичний, лікувальний, профілактичний, супроводжувачий тощо) характер.

Поняття «механізм» ретельно було проаналізовано у роботах [14, 16]. Як зауважують А. Кульман і Н. Хрусталева, є досить ве-

лика кількість механізмів, які являють собою систему елементів (цілей, функцій, методів організаційної структури та суб'єктів) і об'єктів управління, в яких відбуваються цілеспрямовані перетворення впливу елементів, які виконують функцію управління на стан або реакцію (що склалися / існують в цей час) об'єктів управління, що має вхідні параметри та результуючу реакцію [19, с. 13–14].

Єдиного підходу стосовно тлумачення поняття «організаційно-економічний механізм» не сформовано. Тому ця проблема є актуальною і у теперішній час, і, як наслідок, потребує дослідження та узагальнення існуючих підходів саме до поняття дефініції «організаційно-економічний механізм». Аналіз розвитку поняття наведено у роботах [5, 19, 25, 27]. Але деякі поняття, що сформульовані в останні п'ять років, наведемо у табл. 1.

Таблиця 1

**ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ
«ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНИЙ МЕХАНІЗМ»
У ТРАКТУВАННІ ОКРЕМИХ ФАХІВЦІВ**

Рік	Автор	Розв'язання категорії «організаційно-економічний механізм»
2012	О. Джур [11, с. 292]	... «плоть та кров» підприємства, що дозволяє йому здійснювати перетворення всіх видів ресурсів, функціонувати із заданою метою та визначається суб'єктом управління
2012	Л. Довгань [12]	Сукупність організаційних та економічних важелів (кожному з яких властиві власні форми управлінського впливу), які здійснюють вплив на економічні та організаційні параметри системи управління підприємством, що сприяє формуванню і підвищенню організаційно-економічного потенціалу, отримання конкурентних переваг та ефективності діяльності підприємства в цілому
2013	В. Зубенко [13, с. 19]	Система сенсорних, організаційних та економічних засобів своєчасного впливу на ефективність роботи підприємства з метою підвищення рівня його конкурентоспроможності
2014	М. Пархоμεць, В. Гудак [24, с. 21]	Система елементів організації, пошуку й мобілізації доходів і відповідних їм економічних інструментів, поєднання яких дозволяє досягти єдиної мети — надходження необхідних фінансових ресурсів для здійснення розширеного виробництва

Рік	Автор	Розв'язання категорії «організаційно-економічний механізм»
2014	І. Чукіна [29, с. 233]	Сукупність організаційних та економічних важелів, що діють на організаційні та економічні параметри системи управління та сприяють отриманню конкурентних переваг, формуванню та посиленню організаційно-економічного потенціалу та ефективності діяльності підприємства загалом
2015	О. Носик, К. Таран [23, с. 29]	Послідовна низка причинно-наслідкових зв'язків здійснення будь-якого процесу системи, що базується на відповідних їй засобах, методах і принципах функціонування
2016	С. Дементьев [10, с. 25]	Система, що включає в себе елементи не тільки ті, що знаходяться під впливом окремого підприємства, а й складові частини ринкового та державного механізмів регулювання їх діяльності

Враховуючи відсутність однозначності у тлумаченні поняття «організаційно-господарський механізм» як у вітчизняній, так і зарубіжній літературі, що встановлено на основі наведених вище даних, запропоновано тлумачення цього поняття, як сукупності соціальних, організаційних та економічних важелів, що впливають на підприємство та його економічні характеристики з метою підвищення конкурентних переваг і привабливості послуг підприємства для споживача.

Проблемою, що є ще невирішеною, є визначення структури господарського механізму та організаційно-господарського як складової господарського механізму. Не викликає сумніву сентенція, що організаційно-господарський механізм лежить в основі функціонування господарського механізму та відображає сукупність економічних та організаційно-адміністративних важелів і методів, за допомогою яких здійснюється регулювання фінансово-економічних, виробничо-технологічних та організаційно-технічних процесів і відносин з метою впливу на кінцевий результат підприємства [30].

Більшість дослідників погоджуються з думкою, що складовими частинами господарського механізму підприємства є триада механізмів, а саме соціальний, організаційно-економічний, правовий. Саме ця триада завдяки взаємозв'язку доповнює один одного. Механізм, який відповідає за соціальну грань «життєдіяльності», є сукупністю поглядів, підходів і прийомів, за допомогою

яких підвищуються професійні та особистісні властивості культури працівників підприємства. Механізм, що відповідає за правову грань функціонування підприємства, перебуває в тісній взаємодії, і, як наслідок, залежності від організаційно-економічних і соціальних механізмів. Незважаючи на те, що його призначенням є визначення правил діяльності суб'єктів господарювання, їх обов'язків, прав і відповідальності перед суб'єктами економічної системи, значення організаційно-економічного та соціального механізмів є тією призою, через яку відображається робота правового механізму, а точніше ефективність цієї роботи. Механізми, що забезпечують організаційно-економічну грань роботи підприємства характеризуються комплексом підходів, прийомів, методів, поглядів, показників, норм та інших організаційно-економічних елементів, які забезпечують комплексний вплив на кінцевий результат економічної діяльності підприємства. Саме тому рушієм розвитку та удосконалення господарського механізму підприємства загалом і його складових є взаємодія усіх трьох механізмів.

У свою чергу, механізм управління (як складова організаційно-економічного механізму) містить взаємопов'язані принципи, методи, важелі, які спрямовані на досягнення місії і цілей підприємства. Механізм управління можна розглядати як керівничий орган, який забезпечує вплив організаційної культури на всі процеси, що відбуваються на підприємстві. Система управління закладом охорони здоров'я становить сутність механізмів управління, тобто систему більш низького рівня відносно системи управління як комплексної категорії. Систему управління розглядають як функцію двох змінних. Одна — механізм управління господарською діяльністю, який забезпечує досягнення економічних, організаційних та адміністративних цілей закладу охорони здоров'я. Друга, у свою чергу, є функцією від інструментів, методів, механізмів і процесів, які відбуваються у діяльності закладу охорони здоров'я.

Як відомо, основою інструментального апарату є підходи до процесу управління (філософія управління), які саме і створюють базисну основу управлінської діяльності. Щодо методів управління закладом охорони здоров'я, то вони суттєво не відрізняються від «традиційних» і полягають у цілеспрямованому впливі суб'єкта на об'єкт для досягнення поставленої мети. Але нюансом є те, що ефективність послуги не є константою, оскільки вона жорстко залежить від споживача медичної послуги та спеціаліста, який цю послугу надає. Незважаючи на те, що існу-

ють протоколи, які тим чи тим чином орієнтовані на нормування процедури з надання медичної послуги, «людський фактор» має значний вплив на кінцевий результат діяльності. Управління закладом охорони здоров'я здійснюється через сукупність наявних методів: організаційні методи створюють передумови використання економічних, а соціально-психологічні доповнюють їх і утворюють необхідний взаємозв'язок засобів управління підприємством. Правильне використання усіх методів управління дає змогу покращити якість надання послуг і зростання попиту на послуги закладу охорони здоров'я з боку референтної групи.

Організаційний механізм передбачає адекватне використання (застосування) організаційно-правових нормативів і стандартів, які регулюють і визначають структуру управління, чисельність працівників, матеріальне та нематеріальне стимулювання, рівень оснащення управлінської праці засобами праці, розподіл робіт, обов'язків, прав і відповідальності тощо. Сутність організаційного механізму укладається в використанні владних відносин і охоплює організацію процесу функціонування внутрішніх і зовнішніх споживчо-виробничо-соціальних систем, якими необхідно керувати, і, як наслідок, цілісність структури керівної системи. Структура управління закладу охорони здоров'я традиційно закріплює функції за структурними підрозділами й працівниками і регламентує потоки інформації на підприємстві, знаходить втілення в організаційній культурі підприємства, в явних і прихованих нормах, правилах, традиціях тощо.

Процесний механізм відповідає за функціонування підприємства в динаміці і містить у собі функції управління, які відображають сутність і зміст управлінської діяльності на всіх рівнях. Базисними функціями управління є: планування, мотивація, організація, контроль, призначення кадрів і їх стимулювання. Функції тісно пов'язані між собою у єдиному процесі.

Механізм цільового управління несе відповідальність за цілі, стратегію та основні результати діяльності підприємства. Другою зоною відповідності цього механізму є критерії вибору та оцінки досягнення певних цілей і результатів діяльності. Так як на ринку України існують приватні та державні заклади охорони здоров'я, то цілепокладання для підприємств різних форм власності не є єдиними в галузі. Наприклад, пропускна здатність денних стаціонарів ні в якій мірі не пов'язана з якістю обслуговування, а ліжкодень не пов'язаний з економічною доцільністю перебування в стаціонарі. Незважаючи на те, що формування цілей є функцією самого управління, для закладів охорони здоров'я, підпоряд-

кованих державі, цілі встановлюються базуючись на засадах попуплізму, а не на потребах споживачів, або працівників.

Під час встановлення цілей закладу охорони здоров'я та критеріїв оцінки ефективності діяльності необхідно пам'ятати, що завдяки розвитку internet-технологій надвелика кількість споживачів медичних послуг вважають, що вони розуміються у якості медичного обслуговування більше, ніж спеціалісти, які ці послуги надають. Наслідком чого є ситуація, коли ефективність наданої послуги оцінюється через порівняння з очікуванням.

Глобалізація та інформатизація суспільства призвели до зростання кількості збурюючих факторів, інструментів, важелів і методів, які впливають на ефективність організаційно-економічного механізму. Але суспільний вплив на заклади охорони здоров'я формується за рахунок мас-медіа та кінцевого споживача послуг.

Ефективність функціонування закладу охорони здоров'я залежить від правильності та своєчасності застосування методів організаційно-господарського механізму, до яких традиційно відносять законодавчу та нормативну базу, а також методичне забезпечення діяльності підприємства. Основним допоміжним інструментом в даному випадку є культура підприємства та його працівників. Саме культура забезпечує використання методів організаційно-економічного механізму із дотримання правових норм і повноважень, а також застосування заходів примусу та дисциплінарної відповідальності у вирішенні питань щодо ефективності діяльності закладу охорони здоров'я. Ефективне функціонування підприємства не можливо без налагодженої взаємодії всіх підрозділів і бізнес-процесів. Саме відсутність «конфліктів» серед ланок та підрозділів забезпечує ефективне використання всіх ресурсів (матеріальних, фінансових, інформаційних, людських тощо), що призводить до зростання затребуваності закладу охорони здоров'я серед референтних груп, до яких відносяться як потенційні працівники закладу охорони здоров'я, так і споживачі послуг. Економічна ефективність закладу охорони здоров'я тільки тоді досягає необхідного рівня, коли споживачі починають ідеалізувати як персонал, який надає медичну послугу, так і якість самої послуги, що можливо лише при «комфортній» медичній послугі.

Однією з головних проблем закладів охорони здоров'я є оцінка ефективності управління. На керівних посадах більшості медичних закладів знаходяться успішні, в минулому, спеціалісти за медичним фахом. Досить часто їм бракує специфічних управ-

лінських знань і навичок, що призводить до зниження ефективності управлінської діяльності. Ефективність управління закладом охорони здоров'я, на нашу думку, полягає у досягненні балансу між результатами діяльності апарату управління (оцінкою якого є задоволення споживача медичної послуги) та використаними для одержання цих результатів людськими, фінансовими та матеріальними ресурсами. Ефективна система управління закладом охорони здоров'я створює умови, які надають колективу можливість (як мінімум не заважають) досягнути поставлених цілей не викликаючи конфліктів у етичній, соціальній, економічній або психологічній площині.

Економічну ефективність прийнято розраховувати як якість управління, результативність управління, економічну ефективність управління. До таких показників відносять: обсяг реалізованої продукції (послуг); потенційні можливості підприємства; темп приросту продуктивності праці; темп приросту фондоозброєності. Але заклад охорони здоров'я, який є підприємством, що сприймається як соціальне та надає ще послуги, по ряду бізнес-процесів схоже із науково-дослідними інститутами або фірмами. Праця спеціаліста закладу охорони здоров'я є соціально обумовленим творчим актом, який обмежується існуючими правилами надання послуги та можливостями, які існують на конкретному підприємстві, з одного боку, та кваліфікаційними і етичними особливостями спеціаліста, що надає медичні послуги. Нормуючи роботу таких працівників, доцільно обмежити «людяність» спеціаліста, коли необхідність триматися певний час знищує можливість сприйняття з боку пацієнта більш комплексно, ніж на рівні озвучених скарг.

Оскільки завданням управління є безпосередній вплив на керований об'єкт заради досягнення поставлених цілей, ефективність управління в такому випадку може бути оцінена за ступенем досягнення цих цілей, якістю планування, ефективністю вкладень і кінцевим результатом діяльності. Найчастіше при розгляді оцінки ефективності управління використовують показники рівня прибутковості за тенденцією збільшення або зменшення цього показника. Але для закладу охорони здоров'я рівень прибутковості є характерним лише для групи приватних підприємств і є «умовно» показовим для державних. Критерії ефективності управління перебувають у тісному зв'язку із інформацією та цілями підприємства і тому стикаються з етичною проблемою, коли здоров'я людини протиставляється прибутковості медичної послуги. Інформація також є результатом дії і

«виходом» зі системи управління підприємством, але більшість споживачів медичних послуг віддають перевагу думці сторонніх експертів (друзям, мережі internet, робітникам іншого закладу охорони здоров'я) ніж спеціалістам, які працюють у даному закладі охорони здоров'я на даному робочому місці. Керівники підприємства змушені балансувати між «відкритістю» інформації, необхідністю оберегати медичну таємницю і необхідністю управляти високоінтелектуальним персоналом.

Висновки. Ефективність системи управління закладом охорони здоров'я, як і всіх інших, залежить від функціонування і використання кожного елемента системи управління — застосування науково обґрунтованих і передових методів управління, повноти інформаційного обслуговування, раціональності організаційної структури, кваліфікації управлінських кадрів та їх уміння вирішувати конкретні проблеми управління. Але на даний час науково обґрунтованих методів вимірювання ефективності управління закладом охорони здоров'я ще не сформовано.

Отже, успішна господарська діяльність значною мірою залежить від виробничої, організаційно-господарської та управлінської структур. Незначні зміни в кожній із структур вносять дисбаланс у систему управління закладом охорони здоров'я і призводять до проблем. Тому для узгодженості усіх складових господарської діяльності необхідно розробити дієвий організаційно-економічний механізм управління закладом охорони здоров'я. Сталого інструментарію оцінки ефективності системи управління закладом охорони здоров'я поки що не існує. І саме це має стати метою подальших досліджень у цьому напрямку.

Список літератури

1. Курс переходної економіки: учебник для вузов / [Абалкин Л. И., Радаев В. В., Погасов И. А. и др.]; под ред. Л.И. Абалкина. — М.: ЗАО Финстатинформ, 1997. — 640 с.
2. *Баєва О.В.* Основи менеджменту охорони здоров'я: навч.-метод. посіб. / О.В. Баєва. — К.: МАУП, 2007. — 328 с.
3. *Белая И.П.* Концептуальная модель организационно-экономического механизма управления гибкостью производственных систем / И.П. Белая, П.В. Егоров // Вісник Донецького університету. Серія В: Економіка і право. — Донецьк: ДонНУ. — 2004. — № 2. — С. 7—16.
4. *Волков О.И.* Економіка підприємства: курс лекцій / О.И. Волков, В.К. Складенко. — М.: ИНФРА-М, 2003. — 280 с.

5. *Гавловська Н.І.* Особливості ідентифікації механізмів управління в процесі забезпечення економічної безпеки вітчизняних підприємств / Н.І. Гавловська // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство, 2016. — 6 (1) — С. 52—55.

6. *Горачук В.В.* Міжнародні інструменти підвищення якості менеджменту медичної допомоги / В.В. Горачук // Економіка і право охорони здоров'я. — 2015. — №1. — С. 54—57.

7. *Грабовський В.А.* Системний підхід до управління закладами охорони здоров'я / В.А. Грабовський, П.М. Клименко // Вісник Національної академії державного управління при Президентіві України. — 2014. — №3. — С. 136—142.

8. *Грецак М.Г.* Внутрішній економічний механізм підприємства: навч. посіб. / М.Г. Грецак, О.М. Гребешкова, О.С. Коцюба; за ред. М.Г. Грецака. — К.: КНЕУ, 2001. — 228 с.

9. *Громцева Д.К.* Професійна культура і безпека: інноваційний підхід до впровадження в медичному закладі [Електронний ресурс] / Д.К. Громцева, О.П. Крупський // Вісник Дніпропетровського університету. Серія: Менеджмент інновацій. — 2016. — Т. 23. — № 5. — С. 15—23. — Режим доступу: <http://dx.doi.org/10.15421/191517>.

10. *Дементьев С.Ю.* Организационно-экономический механизм эффективного овощеводства открытого грунта (по материалам сельскохозяйственных организаций Республики Крым): Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук: Специальность 08.00.05 — Экономика и управление народным хозяйством: экономика, организация и управление предприятиями, отраслями, комплексами (АПК и сельское хозяйство) / С.Ю. Дементьев. — Краснодар, 2016. — 218 с.

11. *Джур О.Є.* Удосконалення організаційно-економічного механізму управління підприємства космічної галузі / О.Є. Джур // Вісник Житомирського державного технологічного університету. Серія: Економічні науки. — 2015. — №4 (62). — С. 290—295.

12. *Довгань Л.Е.* Формирование организационно-экономического механизма эффективного управления предприятием [Электронный ресурс] / Л. Е. Довгань // Экономический вестник НТУУ «КПИ». — К., 2012. — №9. — Режим доступа: <http://economy.kpi.ua/ru/node/376>.

13. *Зубенко В.В.* Организационно-экономический механизм формирования инновационной культуры предприятия / В.В. Зубенко // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. — 2010. — №3. — С. 19—23.

14. *Калініна Л.* Соціальний контекст загальнонаукового феномену поняття «механізм» [Електронний ресурс] / Л. Калініна // Theory and methods of educational management. — 2014. — №2 (14). — Режим доступу: <http://naukovedenie.ru/PDF/02EVN514.pdf>.

15. *Касьянова Н.В.* Управління розвитком підприємства на основі кумулятивного підходу: концепція, моделі та методи: [монографія] /

Н.В. Касьянова // НАН України, Ін-т економіки пром-сті. — Донецьк: СПД Купріянов В.С., 2011. — 374 с.

16. *Коваленко О.В.* Механізми та інструменти ефективного антикризового управління підприємствами / О.В. Коваленко // Вісник Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут». Збірник наукових праць. Тематичний випуск: Технічний прогрес і ефективність виробництва. — Харків: НТУ «ХПІ», 2011. — №7. — С. 136—146.

17. *Кульман А.* Экономические механизмы / А. Кульман, Н. Хрусталева; [пер. с фр. Е. П. Островская]. — М.: Прогресс-Универс, 1993. — 189 с.

18. *Лузан Ю.Я.* Організаційно-економічний механізм забезпечення розвитку агропромислового виробництва України: [монографія] / Ю.Я. Лузан. — К.: ННЦ Ін-т аграр. економіки, 2010. — 470 с.

19. *Мандзюк О.М.* Сутність та особливості організаційно-економічного механізму трансформації відносин власності / М.О. Мандзюк // Вісник національного університету водного господарства та природокористування. — 2011. — № 2. — С. 139—144.

20. *Маркс К.* Дебаты о свободе печати / К. Маркс, Ф. Энгельс. — М.: Политиздат, 1963 г. — 540 с.

21. *Мойса М.Я.* Система організаційно-управлінських та економічних заходів забезпечення рентабельного виробництва в аграрних підприємствах: [монографія] / М.Я. Мойса, Л.А. Бахчиванжи, В. В. Попович [та ін.]; Одес. держ. аграр. ун-т. — О.: Імідж-Прес, 2010. — 162 с.

22. *Моргачов І.В.* Організаційно-економічний механізм управління ефективною діяльністю проектних організацій / І.В. Моргачов // Схід. — 2006. — №5. — С. 38—42.

23. *Носик О.М.* Підходи до визначення дефініції «організаційно-економічний механізм управління підприємством» / О.М. Носик, К.А. Таран // Efektivni nastroje modernich ved-2015: Materialy XI meznarodni vedecko-prakticka konference, 27 dubna — 05 kvetna 2015 roku, Dil. 5. Ekonomicke vedy. — Praha: Publishing House «Education and Science» s.r.o., 2015. — С. 28—30.

24. *Пархомець М.К.* Організаційно-економічний механізм забезпечення дохідності сільськогосподарських підприємств: теорія, методика, практика: [монографія] / М.К. Пархомець, В.В. Гудак. — Тернопіль: ТНЕУ, 2014. — 256 с.

25. *Поленчук В.М.* Економічний механізм розвитку підприємств у історичному досвіді ринкових трансформацій / В.М. Поленчук, О.Б. Наумов // Економічні інновації. — 2011. — Т. 45. — С. 192—199.

26. *Садеков А.А.* Управление предприятием в условиях кризиса: [монографія] / А.А. Садеков, В.В. Цурик. — Донецьк: ДонГУЭТ, 2006. — 178 с.

27. *Семенова В.Г.* Механізм формування інтелектуальної власності підприємств [Електронний ресурс] / В.Г. Семенова // Ефективна економіка. — 2015. — №7. — Режим доступу: <http://dspace.oneu.edu.ua/jspui/handle/123456789/3420>.

28. *Третьяк О.П.* Роль менеджменту персоналу у формуванні та використанні трудового потенціалу медичних закладів / О.П. Третьяк // Бізнес Інформ. — 2014. — №11. — С. 331—336.

29. *Чукіна І.В.* Організаційно-економічний механізм у системі управління виробничо-господарською діяльністю аграрних підприємств / І.В. Чукіна // Економічний аналіз: [зб. наук. пр. / редкол.: В.А. Дерій та ін.]. — Тернопільський національний економічний університет. — Тернопіль: Видавничо-поліграфічний центр ТНЕУ «Економічна думка», 2014. — Том 15. — №3. — С. 230—236.

30. *Шерман Є.М.* Організаційно-економічний механізм розвитку підприємств харчової промисловості: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.04. «Економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності)» / Шерман Є.М. — Херсон: Херсонський нац. техн. ун-т, 2016. — 247 с.

References

1. Kurs perekhodnoj ekonomiky: uchebnik dlya vuzov (1997) / [Abalkin L.Y., Radayev V.V., Pogasov Y.A. i dr.]; pod red. L.Y. Abalkina. — M.: ZAO Finstatinform (in Russian).

2. Bayeva, O. (2007) Osnovi menedzhmentu oxorony zdorovya: navch.-metod. posib. — K.: MAUP (in Ukrainian).

3. Belaya, Y., Egorov, P. (2004) Konceptualnaya model organizacionno-ekonomicheskogo mexanizma upravleniya gibkostyu proizvodstvennykh sistem: Visnyk Donetskogo universytetu. Seriya V: Ekonomika i pravo. — Donetsk: DonNU, 2, 7-16. (in Russian).

4. Volkov, O., Sklyarenko, V. (2003) Ekonomika predpriyatiya: kurs lektsiy. — M.: YNFRA-M (in Russian).

5. Gavlovska, N. (2016) Osoblyvosti identyfikatsiyi mekhanizmiv upravlinnya v procesi zabezpechennya ekonomichnoyi bezpeky vitchyznyanykh pidpryyemstv: Naukovyy visnyk Uzhgorodskogo nacionalnogo universytetu. Seriya: Mizhnarodni ekonomichni vidnosyny ta svitove gospodarstvo, 6 (1), 52-55. (in Ukrainian).

6. Gorachuk, V. (2015) Mizhnarodni instrumenty pidvyshchennya yakosti menedzhmentu medychnoyi dopomogy: Ekonomika i pravo oxorony zdorovya, 1, 54-57. (in Ukrainian).

7. Grabovskyy, V., Klymenko, P. (2014) Systemnyy pidxid do upravlinnya zakladamy oxorony zdorovya: Visnyk Natsionalnoyi akademiyi derzhavnogo upravlinnya pry Prezydentovi Ukrayiny, 3, 136-142. (in Ukrainian).

8. Greshchak, M., Grebeshkova, O., Kocyuba, O. (2001) Vnutrishniy ekonomichnyy mekhanizm pidpryyemstva: navch. zosib: za red. M. G. Greshchaka. — K.: KNEU. (in Ukrainian).

9. Gromceva, D., Krupskyy, O. (2016) Profesiyna kultura i bezpeka: innovatsiynny pidkhid do vprovadzhennya v medychnomu zakladi: Visnyk Dnipropetrovskogo universytetu. Seriya: Menedzhment innovatsiy, 5, 15-23. — Retrieved from: <http://dx.doi.org/10.15421/191517>. (in Ukrainian).
10. Dementyev, S. (2016) Organizacionno-ekonomicheskiiy mekhanizm effektivnogo ovoshchevodstva otkritogo grunta (po materialam sel'skoho-kozyaystvennykh organizatsiy Respubliki Krym): Dissertatsiya na soiskaniye uchenoy stepeni kandidata ekonomicheskikh nauk: Specialnost 08.00.05 — Ekonomika i upravleniye narodnym khozyaystvom: ekonomika, organizatsiya i upravleniye predpriyatiyami, otraslyami, kompleksami (APK i sel'skoye khozyaystvo) (in Russian).
11. Dzhur, O. (2015) Udoskonalennya organizatsiyno-ekonomichnogo mekhanizmu upravlinnya pidpryyemstva kosmichnoyi galuzi: Visnyk Zhitomirskogo derzhavnogo tekhnologichnogo universytetu. Seriya: Ekonomichni nauky, 4 (62), 290-295. (in Ukrainian).
12. Dovgan, L. (2012) Formirovaniye organizacionno-ekonomicheskogo mekhanizma effektivnogo upravleniya predpriyatiyem: Ekonomicheskiiy vestnyk NTUU «KPY». — Kiev, 9 — Retrieved from: <http://economy.kpi.ua/ru/node/376>. (in Russian).
13. Zubenko, V. (2010) Organizacionno-ekonomicheskiiy mekhanizm formirovaniya innovatsionnoy kultury predpriyatiya: Visnyk Khmel'nitskogo nacionalnogo universytetu. Ekonomichni nauky, 3, 19-23. (in Russian).
14. Kalinina, L. (2014) Socialnyy kontekst zagalnonaukovogo fenomenu ponyattya «mekhanizm»: Theory and methods of educational management, 2 (14). — Retrieved from: <http://naukovedenie.ru/PDF/02EVN514.pdf> (in Ukrainian).
15. Kasyanova, N. (2011) Upravlinnya rozvytkom pidpryyemstva na osnovi kumulyatyvnogo pidhodu: koncepciya, modeli ta metody: [monografiya]: NAN Ukrainy, In-t ekonomiky prom-sti. — Donetsk: SPD Kupriyanov V.S. (in Ukrainian).
16. Kovalenko, O. (2011) Mekhanizmy ta instrumenty efektyvnogo antykrizovogo upravlinnya pidpryyemstvamy: Visnyk Nacionalnogo tekhnichnogo universytetu «Kharkivskyy politekhnichnyy instytut». Zbirnyk naukovykh prats. Tematychnyy vypusk: Tekhnichnyy progres i efektyvnist vyrobnytstva. — Kharkiv: NTU «KPI, 7, 136-146. (in Ukrainian).
17. Kulman, A., Khrustaleva, N. (1993) Ekonomicheskiiye mekhanizmy [per. s fr. E. P. Ostrovskaya]. — M.: Progress-Univers (in Russian).
18. Luzan, Y. (2010) Organizatsiyno-ekonomichnyy mekhanizm zabezpechennya rozvytku agropromyslovogo vyrobnytstva Ukrainy: [monografiya]: NNCz In-t agrar. ekonomiky (in Ukrainian).
19. Mandzyuk, O. (2011) Sutnist ta osoblyvosti organizatsiyno-ekonomichnogo mekhanizmu transformatsiyi vidnosyn vlasnosti: Visnyk nacionalnogo universytetu vodnogo gospodarstva ta pryrodokorystuvannya, 2, 139–144. (in Ukrainian).

20. Marks, K., Engels, F. (1963) *Debaty o svobode pechati: Politizdat* (in Russian).
21. Moysa, M., Bakhchyvanzhy, L., Popovych, V. (2010) *Systema organizaciyno-upravlinskykh ta ekonomichnykh zakhodiv zabezpechennya rentabelnogo vyrobnytstva v agrarnykh pidpryyemstvakh: [monografiya]*; Odes. derzh. agrar. un-t. — O.: Imidzh-Pres (in Ukrainian).
22. Morgachov, I. (2006) *Organizaciyno-ekonomichnyy mekhanizm upravlinnya efektyvnoyu diyalnistyu proektnykh organizatsiy (Skhid), № 5, S. 38–42.* (in Ukrainian).
23. Nosyk, O. (2015) *Pidkhody do vyznachennya definitsiyi «organizaciyno-ekonomichnyy mekhanizm upravlinnya pidpryyemstvom» Efektivni nastroje modernich ved-2015: (Materialy XI meznarodni vedecko-prakticka konferentsiya, 27 dubna — 05 kvetna 2015 roku, Dil. 5. Ekonomicheske vedy.)* — Praha: Publishing House «Education and Science» s.r.o, 28-30 (in Ukrainian).
24. Parkhomets, M., Gudak, V. (2014) *Organizaciyno-ekonomichnyy mekhanizm zabezpechennya dokhidnosti silskogospodarskykh pidpryyemstv: teoriya, metodyka, praktyka: [monografiya]*, Ternopil: TNEU (in Ukrainian).
25. Polenchuk, V., Naumov, O. (2011) *Ekonomichnyy mekhanizm rozvytku pidpryyemstv u istorychnomu dosvidi rynkovykh transformatsiy (Ekonomichni innovatsiyi), 45, 192-199.* (in Ukrainian).
26. Sadekov, A., Tsurik, V. (2006) *Upravleniye predpriyatiyem v usloviyakh krizisa: [monografiya]* — Donetsk: DonGUET (in Russian).
27. Semenova V.G. (2015) *Mekhanizm formuvannya intelektualnoyi vlasnosti pidpryyemstv (Efektyvna ekonomika)* Retrieved from: <http://dspace.oneu.edu.ua/jspui/handle/123456789/3420> (in Ukrainian).
28. Tretyak, O. (2014) *Rol menedzhmentu personalu u formuvanni ta vykorystanni trudovogo potencialu medychnykh zakladiv. Biznes Inform, 11, 331-336.* (in Ukrainian).
29. Chukina, I. (2014) *Organizaciyno-ekonomichnyy mekhanizm u systemi upravlinnya vyrobnycho-gospodarskoyi diyalnistyu agrarnykh pidpryyemstv Ekonomichnyy analiz: [zb. nauk. pr. / redkol.: V.A. Deriy ta in.],* — Ternopilskyy nacionalnyy ekonomichnyy universytet. — Ternopil: Vydavnycho-poligrafichnyy centr TNEU «Ekonomichna dumka». (in Ukrainian).
30. Sherman, Y. (2016). *Organizaciyno-ekonomichnyy mekhanizm rozvytku pidpryyemstv kharchovoyi promyslovosti: avtoref. dys. na zdobuttya nauk. stupenya kand. ekon. nauk: spets. 08.00.04. «Ekonomika ta upravlinnya pidpryyemstvamy (za vydamy ekonomichnoyi diyalnosti)» / Sherman Y.M.* — Kherson: Khersonskyy nats. tekhn. un-t. (in Ukrainian).

Стаття надійшла до редакції 05.11.2016 р.